

НАРОДЕН ТЕАТЪР "ИВАН ВАЗОВ"

Стенограма

Х У Д О Ж Е С Т В Е Н

С Ъ В Е Т

з а

"ЧИФЛИКЪТ КРАЙ ГРАНИЦАТА"

С о ф и я

24 януари 1985

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

	стр.
I. ПРИСЪСТВУВАЩИ	3
II. ОТКРИВАНЕ И ДНЕВЕН РЕД	
Дико Фучеджиев	4
III. ИЗКАЗВАНИЯ	
Юлиан Вучков	5
проф. Гочо Гочев	12
Иванка Димитрова	12
Асен Миланов	13
проф. Гочо Гочев	14
Татяна Масалитинова	14
Антония Каракостова	15
Иванка Димитрова	17
Владимир Каракашев	18
Енчо Халачев	23
Димитър Канушев	26
Крум Табаков	28
Надежда Сейкова	28
IV. ЗАКЛЮЧЕНИЕ	
Дико Фучеджиев	31

П Р И С Ъ С Т В У В А Щ И

ПРЕДСЕДАТЕЛ : ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ

ЧЛЕНОВЕ : Банчо Банов

Антония Каракостова

Педин Пединов

Асен Шопов

Енчо Халачев

Николина Лекова

Галина Асенова

Иванка Димитрова

Татяна Масалитинова

Виолета Бахчеванова

Асен Миланов

Георги Гайтаников

Николай Люцканов

Виолета Гинцева

Крум Табаков

проф. Гочо Гочев

Юлиан Вучков

Владимир Каракашев

Димитър Канушев

Надежда Сейкова

Александър Григоров

Александър Панков

НАРОДЕН ТЕАТЪР "ИВАН ВАЗОВ"

Стенограма

Х У Д О Ж Е С Т В Е Н

С Ъ В Е Т

О Б С Ъ Ж Д А Н Е

ПОСТАНОВКАТА НА ПИЕСАТА "ЧИФЛИКЪТ КРАЙ ГРАНИЦАТА"
ОТ ЙОРДАН ЙОВКОВ – ДРАМАТИЗАЦИЯ н.а. Ф. ФИЛИПОВ

Състояло се на 24.01.1985

- о -

О Т К Р И В А Н Е

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ: ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ

Другарки и другари,

Откривам заседанието на Художествения съвет при следния

Д Н Е В Е Н Р Е Д :

1. Обсъждане постановката на пиесата "Чиѳликът край гра-
ницата" – драматизация на н.а. проф. Филип Филипков, режисьор
Надежда Сейкова.

2. Разни.

Имаме впечатления от постановката, която гледахме. Има
думата Юлиан Вучков.

ИЗКАЗВАНИЯ

ЮЛИАН ВУЧКОВ:

Надежда Сейкова с една много сложна и тежка задача да представи на сцената един любим автор, за когото сме уверени, че и най-слабото му произведение да се покаже пред публика ще има успех и ще бъде посрещнато с любопитство и интерес, защото наистина Йовков е любим автор на всички зрители. Дори и пиесата "Боряна" е имала огромен успех.

В тази постановка се изненадах от Надежда Сейкова в добрия смисъл, тъй като обикновено силата ѝ е в работата с актьорите и не случайно е известна като един много добър педагог във ВИТИЗ. Като режисьор също проявява подчертано внимание интерес към системната, задълбочената, детайлната режисьорска работа с актьорите. Тук я видях в по друга светлина и според мен постановката повече е завършена сега в постановъчно отношение, като пластически образ, като зрелищно, като визуално внушение, и е по-незавършен от гледна точка на изграждането на някои от образите — нямам пред вид всички.

Мисля, че в пластическия образ на постановката има култура, има естетика, хармония. Срещаме се с една сценична картина, която заслужава внимание и която представлява интерес за зрителя, няма излишни неща в боравене с мизансцена, пластика и осветление. На моменти доста интересно и сполучливо се работи с осветлението, което е много важно за един такъв поетичен и романтичен автор като Йовков. Мога да кажа, че общо взето зрелищния образ на постановката създава впечатление за атмосферата на Йовков и специално за атмосферата на това произведение.

Доказателство за добрия пластически образ на постановката

е преди всичко последния епизод на първата част на пиесата – облъсъка на двете селски групи – финалът добре завършва, ярко, театрално, добре направено от актьорите и участниците в масовката. Третата част е най-завършена като визуален облик и зрелищно внушение.

В пиесата са ангажирани едни от най-добрите актьори на състава и е направено добро разпределение на ролите, интересни попадения, макар че все още възможностите на актьорите, които играят подходящи роли за тях, не са разкрити докрай. Налице е и грижа за словото, което е особено важно за пиеси на Йовков. Работено е върху текста, той стига до нас, няма това пропадане и неудовлетвореност от словото, което дори и в Народния театър често ни тревожи.

Надежда Сейкова се е заела с трудната задача да ни представи Йовков в епичен план, което е различно и за нас, като театристи – ние сме виждали Йовков на сцената в камерна светлина, в интимен план, имам пред вид и юмедиите му – "Милионерът", "Боряна" – в "Албена" често са правени опити да се разчупи тази рамка и да се прибегне до епика. Но тук по-епичното, по-широкото разгръщане на Йовков в един по друг план е като че ли за първи път и заслужават сериозно внимание усилията на Сейкова в тази насока, независимо от това, че този епичен план се спъва от белетристична творба, колкото и да са сериозни качествата ѝ, но ако прекалено много се стигне до епика ще се получи насилване на литературния материал, тъй като той не предоставя особено благодарни възможности в това отношение. Но колкото такива възможности са предоставени от материала те са оползотворени и в режисьорската работа и в драматизацията.

Искам да направя някои препоръки: извънредно разтеглено

начало с тези тъпани и хора, които виждаме на всички постановки, с тези хороходни стъпки, с приклякванията и виканията, прескачания. Има какво Сейкова да чисти от началото на постановката, за да стане по-гъсто като ритъм, като темпо, дори като вътрешна нагласа на актьорската игра, защото доста късно актьорите влизат във форма – едва след като мине четвърт от действието те са в релсите на онова, което трябва да ни покажат.

Извънредно критично ме настройва финала на пиесата – далеч не съм така снизходителен, както чух тук да се подхвърля – работата не е безобидна, той е изнервящо разтеглен – осем пъти пиесата ни заплашва да свърши, заканва се да свърши. Още когато тя получава писмото на Галчев и той чете този текст, който също трябва да се съкрати, тъй като е дидактичен и не дава никаква нова информация на зрителя и буквално повтаря това, което вече сме научили и подразбрали. Тук може да има отделни изречения за любовта му към Нона и за социалната му позиция, но този сух текст потяга. Това е сцената, когато тя е разтворила дневника и слуша неговия глас и ние мислим, че пиесата вече ще свърши. А когато се прехвърляме в сцената на кладенеца, където се събира цялото семейство имам чувството пет – шест пъти, че пиесата ще свърши. Има много излишен текст за неща, които вече са подразбрани. Особено текстът на Петър Стойчев – защо трябва да ни разказва толкова дълго това, което вече знаем за Галчев. Тази описателна история не ни носи информация е излишна. Този текст трябва да бъде преработен.

Темпово и ритмично не мога да приема толкова съзерцателно да завърши пиесата. Не добре е измислено с това дете, което я бутва и тя пада на люлката. Тези хора няколко пъти се скупчват, липсва ударният, стегнатият, краткият финал. Трябва да се свият

нещата и текстуално и малко като мизансцен, който е разпилян. Разпиляно е дори чисто пластическото впечатление от постановката, което не е в нейна полза. Мисля, че може да се намали поне с петнадесет минути.

Разделям постановката на три части, като смятам, че първите две се нуждаят от една по-сериозна разработка в психологическо отношение. Тук постановката не е достатъчно заразителна, липсва ѝ топлина, а това е Йовков, липсва лирика, драматизъм. Трябва в това отношение да се поработи повече с актьорите, да се изострят конфликтите, но не по външна линия, тъй като началото е много шумно, което разсейва. Първите две трети – говоря за гамата, а не за пластиката – вървят в една монотонност и равност. Наистина Йовков е малко съзерцателен автор, в най-хубавия смисъл на думата, но зад тази съзерцателност трябва да бушуват силни човешки страсти, драматизъм, поезия, което до известна степен липсва.

Ние не можем да си представим Йовков на сцената без психологическите паузи, които Сейкова търси съзнателно, но някои от тях са ненапълнени, неоправдани, не са доказателство за непрекъснатостта на сценичния живот. Трябва да се работи върху психологическите паузи и върху преходите – не толкова от един към друг епизод, а актьорските преходи от едно в друго състояние на героя, от едно към друго настроение. В това отношение има какво да се пожедае. Смущава ме, че в първите две трети между актьорите няма вътрешен контакт. Имам усещане на места за солова игра, малко за докладване на текста, на места леко рецитално самочувствие, отколкото самочувствие на участници в пиеса. Изненадва ме нещо, което е постигнато много добре от Сейкова като режисьор, че липсва органика в актьорската изява в първите две трети на пиесата и то в доста изпълнители, ако не във всички. Малко са

шумни, малко са външни, по-малко е вътрешният живот, дълбочините, повече са външните реакции, чуваме повече интонации, на места малко заучени, на места дори режисьорски решения и имам чувството, че се изпълняват режисьорски поръчки, които не са станали актьорски хрумвания, които да възприемаме като импровизация на актьора. Това са големи професионалисти, които са доказали, че не е проблем за тях да направят свои режисьорските изисквания. Натезава външният маниер на игра поне в първата половина на постановката.

Другата ми бележка е за ритъма – след всяко изречение и пауза, след всяка дума пауза. Това е слабост на целия български театър, също в киното и телевизията. А кой в живота говори така с паузи. Трябва да се премине към по-голяма непосредственост и импулсивност. Това разкъсва мисълта, затруднява контакта с текста. Диалогът трябва да се строи по-импулсивно и тогава ще се създаде този вътрешен контакт между актьорите, който виждаме категорично в третата трета на постановката, изключвам финала, където актьорите вече много по-дълбоко влизат в ситуацията и взаимоотношенията.

Зная, че Сейкова е представител на емоционалния театър и тук ме изненадва, че в първата част на пиесата има известна съзерцателност и студенина. Мисля, че постановката ще спечели, ако има повече топлина, повече изостряне на драматичните интонации, но не по линията на викането, а по вътрешния актьорски живот.

Искам да взема отношение и за актьорите. Едва ли някой тук се съмнява, че ролята на Нона е изцяло за Виолета Гиндева, с нейния чар, с женствеността ѝ, хубост и изключително висока жизненост. Много ми харесва в нея това предизвикателно и дръзко

момичешко, детинско, което е една от страните на образа, но все пак смятам, че тя не стига тавана на своите възможности. Бихме могли да ѝ пожелаем повече дълбочини, на места дори и тя е външна, макар че е известна като емоционална актриса, която умее да се отдава много предано на образа. По линията на тълкуването трябва да кажа, че Нона е дълбоко драматичен образ, докато при Виолета надделява жизнеността – има го този непокорен дух, но това е една дълбоко самотна личност, бих казал трагична личност, зад нейната жизненост има тъга, има мечтателност, болка, страдание, копнеж. Струва ми се, че това в много по-голяма степен трябва да се изнесе напред. Това е една жена, която остава никъде, тя е с никого, въпреки че е един дълбоко чист и честен човек, романтичен, всеотдаен и добър, тя е самотен човек. Така и завършва нейната драма и трагедия. Това е повод да се вкарат в образа повече драматични интонации на тази тъга, болка, копнеж. Тогава ще изпълне този план, който Виолета разкрива, на пързостта, на младежкото предизвикателство, съчетан с драматичния план и с тези тъжни интонации на болката на самотния човек, ще направи образа по-сложен, защото Нона е китара с повече струни. В изпълнението на Виолета не са само една – две струни, но мисля, че липсват една – две струни от нейното изпълнение. И като имам пред вид нейната висока възприемчивост смятам, че няма да е проблем да се изнесат напред тези моменти и този план в образа. Тогава впечатлението, че тя е малко външна в първата част на постановката ще се смекчи.

Прави впечатление, че у някои актьори има непреодоляни някои шампи – прекалено много викане, ръмжене, физическо напрежение, липса на лекота в боравенето с гласа на моменти и всичко това създава впечатление за този малко външен маниер на игра и

липсата на органика, за което говорих в началото.

Ролята, която изпълнява Георги Георгиев-Гец е писана за него, но той не прави това, което може да направи. А той е блестящ актьор, с изумително отношение и драматизъм, а на моменти имам чувството, че отива в нивата на комедията, което е недопустимо за тази роля. Това е един дълбоко драматичен образ, той е чорбаджия, мрачен човек и не е проблем за Гец да го направи, но трябва в по-голяма степен да се иска и да се търси, да се спестят малко битовите приспособления и да се извади напред това, което Гец има в много голяма сила.

За Константин Цанев – имам същото усещане за известна декоративност в изпълнението. Трябва да се поразчупи малко. Той е актьор с обаяние и интелигентност, но трябва да бъде по-гъвкав в общуването си с партньорите, да се внесат повече гами в образа – и поезия, и по социалната линия образа трябва да бъде уточнен и фокусиран повече. Не е постигнато това, което може, равен е доста. Драматургичният материал не е благодарен, равен е текстът, на места няма какво да играе, но все пак става дума да се стопли повече това слово, да се преодолее впечатлението за известна студенина и равност в поведението на актьора, което не е проблем, а трябва повече да се изисква.

В заключение искам да кажа, че цялата постановка ще спечели, ако се събере като темпо и ритъм, ако се внесе повече топлина в него и се преодолеят елементите за известен външен маниер и студенина в първата половина на постановката, основата е заложена добре, хвърлени са много сили, работено е сериозно от Сейкова и актьорите. Съставът е с големи възможности и всякакво снизхождение е оскърбително за него, при положение че всички творци са си на мястото и имат натурела да защитят това, което

им е дадено. Мисля, че в третата трета на постановката те доста плътно го защитават, има дълбочина и драматизъм, която може без особени усилия и в първите две трети да се постигне.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата проф. Гочо Гочев.

проф. ГОЧО ГОЧЕВ:

Смятам, че основния нецъг или слабост е в драматизацията. Случаят е деликатен, защото Филипков не е между нас, но предполагавам, че и в Литературното бюро е съществувала тази критична струна за драматизацията. Чуждо е за Йовков да правите въстание в чифлика. Сейкова по-добре чувства тези неща, защото в края разбира, че темата за трагичната любов на Нона е в основата на произведението. Не случайно се стига до смърт и ние го разбираме. А тези прикрепени сцени по линия на автора са безпомощност. Това е противойовковско, антиисторическо, не е имало въстание в Добруджа. Приемливо е нашествието в нивата, селяните се бунтуват. Но защо това прераста във въстание, бунт, казва се и датата. Тези сцени с боричкането са смешни. Йовков винаги е бил против въстанието.

НАДЕЖДА СЕЙКОВА:

Единствено в този роман Йовков говори за Септемврийското въстание. Доказва се, че Септемврийското въстание не е било оценено.

проф. ГОЧО ГОЧЕВ:

Но в пиесата властвува любовната тема, защото Йовков е бил против въстанието, чужд е на него. Преди месец в Толбухин имаше сесия за Йовков и то се потвърди.

ИВАНКА ДИМИТРОВА:

Събитията се пречупва в героите му, въстанието го има.

Йовков се интересува от вътрешната съдба на своите герои, но отглас от въстанието не може да няма, косвено го има. Въпросът е за дозата в изпълнението и ще бъде грешка, ако се подсилят тези масови сцени.

проф. ГОЧО ГОЧЕВ:

Видното ми харесва, не зная какво Сейкова ще съкращава, но има места, които и като изпълнение са смешни и затова на места старецът става по-симпатичен. Той е символ на този свят, който си отива с цялото си несъвършенство. У него има бунт – бунта на честния селянин, но като започнат да се боричкат става весел самодеен театър.

Началото напомня красотата на Добруджа, но трябва да започне драмата. Всичко, което става с Гърдьо да се пренесе, защото драмата има сила като най-синтетично изкуство да пренесеш една повествователна история да я събереш в една капка в следващата сцена. Може да се помисли за съгъстяване на композицията, което ще облекчи много и актьорите. Йовков е велик художник, но това е идеализъм и другаде виждаме, че красотата спасява един скъперник.

АСЕН МИЛАНОВ:

Добре е да се вземат пред вид всички тези критични бележки, но не съм съгласен с някои констатации. Наистина трябва да се засили темпото или ритъма, да има повече динамичност и това ще има и по-голяма конфликтност.

Когато завърши пиесата си казах: ето дойде и на това произведение времето. В нея се вижда какъв утопист е Йовков. Зарадвах се, че отново при нас е този автор, макар и драматизация. Голямо богатство е това повествование. Третата картина е най-богата. За първата част трябва да се помисли за съкращаване.

Не може така да се разтяга когато се говори с Манолаки. Всичко е построено динамично, всички очакват. В кръчмата – защо тази история – по-просто и по-динамично, за да разберем какво следва.

Много съм доволен, че виждам Йовков в такава светлина.
проф. ГОЧО ГОЧЕВ:

Загатнах това, което исках да подчертая: най-хубавото, изненадващото, голямото достойнство това е пресичането на четиримата герои: видението, майката, Нона и офицера – това е трагичното пресичане. Гърдъо идва като че ли от един друг свят – от трагичния свят на любовта, на обречеността. Има нещо велико в тази сюжетна линия. Може да се помисли къде да бъде тази среща. Това е великолепен материал за размисъл и чудесен празник за психологическо обогатяване на тази картина.

А темата за въстанието увисва, на преден план е любовта.
ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Масалитинова.

ТАТЯНА МАСАЛИТИНОВА:

Развълнявана съм от постановката. Сигурна съм в това, че актьорите ще постигнат успехи, те са добри актьори, а и ние обсъждаме една репетиция и има време да се доизгради представлението. Съгласна съм с проф. Гочев и не приемам такава драматизация, защото авторът не може да не пречупва своето време. Това е атмосферата и тези лични събития са изградени в тази атмосфера. Тези ужасни събития не могат да стават самоцелни сцени, защо ще му ги съчиняваме на Йовков. Затова симпатиите са на страната на Манолаки, Нона и Галчев.

Има възможности за известни съкращения. Много дълго се затяга финалът и трябва нещо да се стъсти. Масовите сцени сега звучат наивно. Има опит за стилизация на някакви движения, сблъ-

съци, които не са реалистично направени. Може би оттам трябва да се намалят нещата и да останат повече в атмосферата и във фона.

За началото ми се струва, че това момиче, което играе Антица, не трябва да излиза толкова напред. То няма прилика с Виолета Гиндева. А кметът накрая няма защо да преразказва събитията, защото всичко се знае.

Постановката ще вълнува зрителите и ще има посещаемост. Има време да се оправят някои неща.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Каракостова.

АНТОНИЯ КАРАКОСТОВА:

Искам да защита драматизацията на проф. Филипов. Йовков в романа се занимава с изследване на красивия човек, на Нона и Галчев, на фона на един исторически катаклизъм, ставащ в България. Красивият човек, който може да хвърли предизвикателство на съдбата, още веднъж се оказва поставен в зависимост от историята и от социалния живот на този народ. В този смисъл не мога да се съглася с необходимостта от съкращаване, намаляване или изхвърляне на тези сцени, защото са необходими, те са повод за трагизма на тези млади хора, оказали се на двете страни.

Първата сцена, която е свързана с оранта на нивата, започва чудесно с въртележката на тези две каруци. Всичко започва от момента на конкретното сблъскване, на физическата саморазправа – има нещо, което започва да звучи фалшиво, бутафорно, прави се сценичен бой. Възможностите на хората от миманса са непреодолими. По-силни са сцените до сблъскването.

Подминахме актьорското присъствие на Михаил Петров – това е организационната част на въстанието, която звучи много деликатно в пиесата. Иван Тонев агитира селските маси и те се раз-

делят на три и това е чудесно – едните тръгват за града, вторите за селото, а третите за нивата. Тук няма нарушаване. Какво липсва в тази сцена? Пак е въпрос на чистота, на прецизност. Мен ме дразни в сцената на кръчмата много белите навуца на всички.

По повод образа, изграден от Гец – приемам тази сигурност, с която тръгват към образа на Манолаки, към търсене на едно човешко разбиране на този сложен характер. Но ми звучи твърде позната интонацията и пластиката на Златил. Струва ми се, че застаряването в косата чуждее на този образ. Той има една великолепна сцена и не бива да му се слагат юзди. Смехът в залата идва от грима и пудрата в косата му. Ако може актьорът да не играе по-голяма възраст от неговата или да се даде решение в грима.

Общо взето могат да се направят съкращения в първата част. А сериозността, която се опитват да създадат в сцената на Файтона не е подходяща за тези млади хора. Трябва да изиграят нещо, което е по-близо до нас. Във втората част са по-близо до нас като чувствителност.

Може да се помисли за осветлението при появата на кабриолета, защото е неприятно.

Смятам, че постановката ще има голям успех сред нашите зрители.

Влизането на Славчо е много добре с този осакатен крак и войнишка куртка, но Бочката и Рачко ми звучат малко направени романтично. Българинът е суров човек и вътре в себе си е романтик. По-силно ще действа, ако спира романтизма си, а красотата вътре в него да напират. Нашият характер някъде бяга или се стеснява от многословието или описанието на този усет към красивото. Той го усеща, но по мъжки се отнася към тези неща.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Иванка Димитрова.

ИВАНКА ДИМИТРОВА:

Не приемам гледаното като репетиция, а като завършена пиеса. Бележките ми ще бъдат към една наша постановка със своите постижения и необходимост за наша сцена, като имам пред вид автора. Харесва ми драматизацията – това е един опит да се разкрие по-богато Йовков, а не да се вижда само едната страна от неговото творчество. Бележките ми ще бъдат по-скоро към това да бъде по-съвременна постановката, по-действена.

Първо искам да попитам до кога на наша сцена ще има такива парцали – става дума за този рундхоризонт? Като че ли сме в някакво читалище, а не в Народния театър. Нека се види това безкрайно добруджанско поле. В това сценично безобразие като зрител е нарушено вярата и вниманието ми от това, което ще стане на сцената. Как ще правим постановки в други решения щом сцената няма възможности. Тези парцали поглъщат звука на актьорите и актьорите в това голямо пространство. Те се напъват, появява се някаква изкуственост, особено в по-нестабилните професионално актьори. Може би Сейкова е помислила за техниката на сцената при тези сцени на въстанието. Може би е необходим друг похват да бъде светлинно отделено, но така е оголено, грубо, вмести се в централната линия на драматургията именно душевността на тези хора. Това са две линии – едната на духовния живот на героите. Сейкова трябва да помисли какво решение ще вземе.

Много грубо е играно в първата картина в кръчмата, много разтегнато и пиански. За какво е тази сцена – да излязат една две реплики. Не зная можете ли да овладеете Луканов да има истинското поведение на човек с толкова тежка съдба. Това, което приказва, е грубо, некрасиво. Тази първа сцена трябва да бъде да се отиде в завръзка на пиесата, да бъде като едно стъпало към

това, което ще става, а не като нещо ненужно. Не трябва да има никакви паузи. Много грубо е спускането на този декор в кръчмата. Трябва да се прикрие със светлини. Осветлението е много слабо.

Основните герои са падени чудесно. Манолаки ми хареса. Той търси оправдание за своя живот. Харесва ми решението с поставянето на юздите, което е крайната драматична точка. Не е хубаво това, че той се повдига и го маха. Той вече не трябва да предприема нищо, там го ликвидират. Там трябва да завърши всичко, в което е вярвал.

Виолета Гинцева ми хареса като решение в образа и на отделни моменти. Но ми се струва, че както тя, така и Галчев, им трябва едно откровение на поведението, една загадъчност за мен като зрител. Тя идва от вътрешната неудовлетвореност към красотата, към мечтата, към истинското, едно същество, което усеща, че нещо е нарушено в този свят – самотница и търсеца. И когато дойде обяснението и започне любовта и се смъкнат завесите на тази тайнственост това довежда до трагизма на финала.

Има хубави постижения и в другите актьори – и Михаил Петров, и Андриана Андреева е интересна в тази малка роля, с това желание да помогне на другия. Виолета Минкова – една толкова малка роля, с такава атмосфера, изисканост и точност я прави.

Но има неща, които пречат на постановката – това е поведението на кмета – Петър Стойчев – и поведението на Луканов. Това трябва да се оправи.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има шумата др. Каракашев.

ВЛАДИМИР КАРАКАШЕВ:

Смятам, че появата на "Чиѝликът край границата" на сцената на Народния театър е един симптоматичен факт. След четири-

десет години нашият театър показва смелост и идейна зрелост да пристъпи към някои сложни произведения на нашата литература, които до скоро време бяха табу. Известно е, че "Чиџликът край границата" не беше включван както в антологията, така и в избраните съчинения на Йовков, не се изучаваше в училищата.

Пристъпваме към едно сложно произведение на нашата литература, в което освен редица от силните страни на Йовковия реализъм, се виждат и някои негови слабости, вижда се известната ограниченост на реализма на Йовков, неговия утопизъм, неговия своеобразен толстоизъм – той е проповедник на несъпротивление на злото с насилие – и неговия романтичен, наивен от социална гледна точка идеал, че красотата ще спаси света.

Ние сме длъжни да подкрепим усилията на театъра и режисьорката да ни дадат в цялата ѝ сложност и противоречивост тази интересна творба на големия български писател. Затова ми се струва, че в разсъжденията на тази постановка има опасност да отидем до две крайности, до две опасности: да се опрости сложната и противоречива природа на това произведение. От една страна това е да се сведе "Чиџликът край границата" до историята на една трагическа любов. Вярно е, че я има в образа на Нона, но не само трагическата любов е основното в този образ. Според мен ние виждаме една героиня, която живее в илюзорен свят. В момента, когато около нея има страдание, когато се стреля и се убиват хора, тя или се шегува или мечтае за нещо, което тя самата точно не може да определи какво е. Това е драмата и трагедията на човека, който се опитва да застане между двете барикади и в крайна сметка се получава така, че и двете барикади започват да стрелят срещу него. Това е дълбокият социален и психологически смисъл на образа на Нона, плюс личните мотиви на тази трагическа любов.

Първата опасност е да затворим историята само в една интимна камерна драма на любовта, а втората – да започнем да пре-експлоатираме към една преднамерена епизация и да направим автора човек, който е имал точен поглед върху септемврийското въстание, което съвсем очевидно е отразено в това негово произведение.

В драматизацията няма нито една ситуация, която не съществува в романа. Няма нито една дума, която да не съществува в романа – всичко е взето от романа. Мисля, че основната заслуга на автора на драматизацията и на режисурата е в това общо взето хармонично балансиране на двете линии, на двете опасности, при които може да се изпадне в трактовката на това толкова сложно и противоречиво произведение на Йовков. Спомням си мисъл на Ленин, който казва, че ако един писател е действително художник той не може да не отрази някои от съществените страни на революцията в своето произведение: косвено, некосвено, загатнато, незагатнато, пряко или непряко и т.н. Казал го е по повод на Толстой, но мисля, че това има и общометодологическо значение.

Мисля, че тези две линии в постановката и драматизацията са балансиращи, драмата на героите е разкрита на фона на тези решаващи исторически събития, които се извършват – Септемврийското въстание от 1923 година. Йовков също има в писмата си достатъчно материал по тази линия изказан.

Гледах постановката с голям интерес, следих внимателно сценичното действие. Харесаха ми три неща: много хубаво е изобразителното решение на постановката – това е работа на Атанас Велянов – това е Йовковско с тази открита сцена, с тази далечина и пустиня, за която няколко пъти се говори в романа, хубаво намереното музикално оформление, тази условност, постигната с тези

фигури на героите, които се появяват в съзнанието на действащите герои.

На второ място, това са актьорите. Струва ми се, че има неудача с Луканов в образа на Гърдьо – този актьор малко чуждее на природата на образа: Гърдьо е спонтанен човек, той е на импулсите, на първите реакции, докато Луканов е по-рационален актьор и има известна театралност в изпълнението му. Но общо взето ансамбълът е много добре ръководен от режисурата, намерени са много ярни акценти, ярна е характеристиката на героите, има много силни моменти и тук вече се споменаха сполуките на постановката.

Спорим по това дали ^ВМанолаки малко не са предозирани този Йовковски хуманизъм, в който всеки човек иска да види доброто или е даден в иронична или комедийна линия са сигурни указания за една сложност на изпълнението на Гец. Не споделям отрицателните оценки за изпълнението му и мисля, че интересно е набелязан образът.

Общо взето има противоречивост в хубавия смисъл на думата на сценичните характери и на другите актьори.

В сцените на въстанието има известно огрубяване, известна примитивизация в сценичната изразност на някой от актьорите. В някои от образите чувствавам тенденция, която не ми харесва. Струва ми се, че Димитър Бочев излиза в приповдигнато-сентиментален тон, казва си репликата и излиза от сцената, след това пак се включва с една малко фалшива интонация, която се подема и от някои други изпълнители, което е увехтяло разбиране за романтиката на Йовков. Тези сцени трябва да се прецизират, имам предвид особено втората сцена, когато селяните тръгват на въстание. Има излишно огрубяване. Ако искаме да постигнем света на автора

това не е селянинът нито на Елин Пелин, нито на Иван Вазов, нито на Антон Страшимиров, където на преден план излиза друга природа на чувствата. Има какво да огледа тук режисурата.

По линия на образите най-много ме безпокои изпълнението на Галчев. Мисля, че не добре отчетливо са намерени етапите, когато у него се поражда любовта, страстта. Той още в първата сцена играе резултата и има такава интензивност в чувствата си към Нона, каквито има и в последната сцена. Трябва да се даде в развитието, да видим вътрешното движение на темата на Любовта на Галчев към Нона. Той е доста равен.

При Гец тази сантиментална умолителност, която тук-там има в образа, не знаей откъде идва, дали от Златил, но и в "Жътварят" е така — това е светът на автора и нямаме право да се намесваме.

Финалът е доста забавен и трябва да се съкрати разказът на кмета и той колкото по-малко се мярка по сцената, толкова по-добре. Мисля, че има няколко финала преди финала. Но аз харесвам много този финал, който е условен, в цялата постановка с образа на майката на Нона, с другите видения, като на убития Галчев и на майка му, тази линия е проведена и тази условност не ме дразни, защото е превърната в принцип.

Не бива да бързаме с крайните си прогнози за постановката, защото тя е в движение и развитие и има още доста репетиции, ще има представления, ритъмът не ме безпокои и той ще дойде с присъствието на публиката, актьорите са още несигурни в отделни моменти, образът на Йосиф е добре защитен и в този схематичен по автора образ е потърсена сложност, виждаме един жизнен човек, без тези нотки на обреченост, с надежда, с оптимизъм, освен на финала. Трябва да се отчетат усилията на режисурата и актьора.

Мисля, че ще бъдем свицетели на една постановка за малко познатия и полемичен Йовков.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Халачев.

ЕНЧО ХАЛАЧЕВ:

Срещаме се с едно българско произведение, което е причина да вземем участие в това разискване. Мисля, че големият спор е за въстанието – не говоря дали присъствува в романа или автора – или по-скоро, ако трябва да бъдем точни, става дума за недостатъчно художествената защита на тези сцени – имам пред вид голямото участие на много самодейци, които не стоят така равностойни с другата част на постановката. Трябва да се помисли не за баланса, който е точен, а за ползата на другата линия и да бъдат съкратени или очистени някои сцени от тези масовки. Ние искаме да представим Йовков, но те не са достатъчно категорично защитени актьорски. Ако няма време с репетиции хубаво е някои неща да бъдат приглушени, от което ще спечели постановката. На това се дължи и тази шумна сцена, за която др. Вучков говори, началото тръгва трудно, неартистично е присъствието им – не става дума за стилизацията, която е търсена, а говоря за хората, които участвуват в решаването на тези сцени.

Преди няколко дена тук се появиха тревожни сигнали за постановката, но мисля, че прекаляваме с тези си оценки. Получава се така, че в най-трудния момент казваме, че нищо няма да стане. Оттогава слизам на репетициите и мисля, че Сейкова е работила твърде широко и ще кажа, че съм изненадан от нейната пластическа изобразителна култура – за първи път я виждам така широко да действува. Нямам пред вид само чисто изображението, а и дълбочината на сцените и преплитането на темите, изобщо широтата на повество-

ванието, което е в полза на представлението. Казвам "повествование", тъй като са обхванати твърде много теми, в това число и революционната тема, за която се говори много.

В постановката има една сцена, за която никога не спомена, но е една от сцените, които биха показали деликатно проведена сцена. Би трябвало да има повече такива сцени в представлението, направени по този начин. Засега на места има все още твърде декларативни моменти, твърде често текстът се произнася едно към едно, главно във втора част на тези сцени – революционните, които звучат директно и не така убедително. Става дума за сцената, когато идва Галчев с майка си.

За актьорите – естествено е най-напред да се говори за изпълнението на Нона. Но по-често се говори за образа и по-малко за изпълнението. Няма да скрия пристрастието си към таланта на Виолета Гиндева, но мисля, че наред с тези остри, бързи, съвременни рефлексии, които тя владее великолепно и много професионално, с нейните бързи и мотивирани жизнени преходи, с нейната виталност, която тя носи като изпълнение, повърхностния план, с който тя се шегува, партнира с другите персонажи, остават дълбоко скрити в нея. Има възможности да надникнем малко повече в нейната сложна и загадъчна същност. Мисля, че Виолета има сили и възможности. Виждам, че това движение при нея е в ход. Освен за нея имам пред вид и за цялостното представление, което върви във възходяща линия.

Не мога да кажа същото и за Коста Цанев – има актьорско поведение и присъствие. Например, когато партнира в сцените с Виолета по детско и наивно ни внушава любопитството, което питае към нея, а не откриването на интересния, непознатия човек, какъвто е Нона.

Малко бедно е тук актьорското поведение, стои малко празно и се опитва да партнира, отколкото да участва с този малък и неинтересен текст. Голямата им любов завършва с трагични последици и за двамата, но тези неща са малко встрани от изпълнителя, а той е един от ценните персонажи.

За Манолаки – великолепен актьор, но ако бъдем откровени трябва да кажем, че твърде често се срещат интонации от други роли, също и жестовете, което не е от полза. Но той е човек с широка палитра и възможности, знаем могъщия му талант и няма да бъде трудно за него да избегне тези дразнещи жестове, маниери, интонации и т.н. Също и напудрената коса много дразни, стои бутафорно.

Харесва ми тази сложност, която е потърсена от режисурата в поведението на Манолаки. Много лесно е да го направим не-симпатичен или отрицателен или дамгосан. Това показва, че режисурата е на прав път, като е усложнила образа, търсени са много по-дълбоки измерения в неговото решение. Той е симпатичен, но оценката и присъдата на режисурата, на кръга на неговия свят, на неговото отиване – той казва, че след него чифлици няма да има повече и светът ще бъде друг.

Правилно каза Асен Миланов, че времето на тази пиеса е дошло. Когато се каза, че ще се прави тази пиеса имаше и насмешки, много евтино се погледна на това предложение. Показа се, че нашите представи за романа са малко поостаряли или са от времето, когато сме го чели, е било друго и сега нашите представи са остарели. Сега виждам каква широта има в звученето и в рамките на Йовков мащабност. Правилно Сейкова търси една полифония в решението на постановката и това е голямо достойнство за представлението. Имам пред вид не само чисто визуалните внушения, а и

с богатството на звученето на темите. Това много обогатява представлението, представите ни за него и нашето съпричастно активно мислене по отношение на творбата, която ни се представя.

Когато гледахме скиците на декора впечатлението беше за много повече въздух и слънце, много повече добруджански пейзаж. Това сега го нямаше и може би причината за това е, че осветлението не беше точно в нюансите и изразителността. Не знам дали рундхоризонта е причина да се получи такова усещане.

Могат да се кажат добри думи и за малките роли. Например, Рачко Ябанджиев, за мълчаливото му и лаконично присъствие на сцената, същото и за Гайтаников, които са встрани от основните персонажи, но допринасят за общото звучене.

Някои от костюмите на Виолета ме дразнят, например този розов костюм, който се слива с каруцата. Той трябва да се смени, тъй като не ѝ стои добре.

Нямам впечатление, че има много финали, а че не са плътно прилепени отделни сцени една с друга. Ако могат да се обединят не само с промени, а с влизане и излизане на актьорите ще бъде по-добре.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Канушев.

ДИМИТЪР КАНУШЕВ:

Съгласен съм с казаното от др. Вучков. Каза се, че текстът, който се играе на сцената, представлява драматизация на романа. Доколкото си спомням това е сценарий, което означава, че Филипков е имал по-свободен подход към текста. Смятам, че това разкрива творчески възможности, предлага творческа свобода за инвенция и свободно интерпретиране на идеята, образите и ситуацията, които са в романа.

Смятам, че съществува известен конфликт в чисто стилистичното отношение между онова, което е автентичен текст и след това вложен в композицията, направена от Филипков. Той е по-социален, публицистичен, докато при Йовков нещата имат ясен израз. Предлагам на режисьорката да помисли доколко могат тези два потока да се примирят. Защото смятам, че така наречените революционни сцени имат за главна функция да наслагат драмите у Нона и останалите герои. Те нямат определен характер, както се получи в първата част на гледаната постановка. Ако това сложно мотивиране на едното с другото и вътрешното развитие на постановката се получи ще отпаднат много подробности и детайли, които имат или информативен характер или остават встрани от основната тема на драматизацията на романа. Това за мен е най-важното, най-същественото. То ще определи и степента на успеха на постановката. Всичко зависи сега от режисьорката какво ще махне от съществуващото. За мен най-силна е семейната сцена.

Смятам, че интересно е замислен образът на Гец и с малко нещата могат да се оправят. В тази посока търсенията трябва да бъдат и на режисьора, и на актьора.

Имам необходимост поетиката, лиричната тема да бъдат поплътено изразени в цялата постановка. По-голяма е ролята на природата в създаването на тази атмосфера, която знаем. Йовков е и мечтател и се отнася с особена любов към човека и земята, т.е. една по-голяма мекота и поетическо своеобразие трябва да се търсят в постановката.

Ние гледахме репетиция две седмици преди премиерата и това е събитие в нашата практика и ще има време да се осмислят нещата от режисурата и актьорите.

Пожелавам им "На добър час"!

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Табаков.

КРУМ ТАБАКОВ:

Според мен за общата мудност малко допринася и музикалното оформление. Подходено е твърде формално и където се спомене за Антица или романтичната тема се пуска песента. Това е прекалено много. Има места, където може да се гласува доверие на актьорите за създаването на тази атмосфера, а не да илюстрираме всеки път. Това не е функционално и накъсва действието. Сейкова може да прецени къде е формално.

В първата сцена в кръчмата тежи тази флейта – това напомня на сцена от ансамбъл. Така се накъсва действието, стои илюстративно.

Шокира ме подходът към музиката, защото в кръчмата, където танцуват и се свири идва Гърдьо и иска да чуе своята песен. Това е много хубава песен, но не допринася нищо към действието, а е само илюстрация. Трябва малко музикално да се оправят нещата.

ИВАНКА ДИМИТРОВА:

Ако може Виолета да не пее сама. Тембърът ѝ не е като на певицата.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Сейкова.

проф. НАДЕЖДА СЕЙКОВА:

Искам първо да благодаря, че съм поканена от ръководството на театъра и ми се повери такава сложна работа – да осъществя драматизацията на проф. Филипов. Работата ни тръгна верни на автора и на него.

Въстанието в романа започва от самото начало и върви до края паралелно с двете линии – организирано въстание, което се

ръководи от Карталев и Йосифов. Разбирам и мога да преценя и осмисля въпросите за изразните средства на решението на въстанието. Но романът, който ни е познат само като лирика, поезия и любов не е верен и ще споделя думите на Елка Йовкова: "Омръзна ми да гледам само темата за красотата и любовта. Най-после благодаря, че видях баща си разкрит и от социалната му страна и трепетен към събитията". Разбира се, съгласна съм, че той не може така да ги анализира, както ние сега.

Романът започва с Нона, която слиза от ъфайтона и селяните, които говорят, че ще отидат да разорат нивата, заедно с това говорят за убийството на Стамболийски, че докога ще търпят. И накрая завършва с потушаване на въстанието, когато кметът казва, че всичко е потушено и властта си е на мястото.

Смисълът на драматизацията и постановката е на фона на социалните явления да се даде трагедията на Нона и Гадчев. Гадчев се отваря за тези събития, но не докрай и го виждаме в думите на Йосифов: той беше добро момче, но не беше с нас до зрялост. А Нона изобщо не разбира събитията и затова и тя загива.

Авторът застава на една много вярна наша позиция и е правилно да я извадим днес и правилно каза Асен Миланов, че е време за този роман, че не може без позиция, когато вървят обществени събития, че не може човек да стои встрани от тях.

Със своя реализъм и богатство на наблюдения е създал една сложна и повествователна галерия от човешки образи и сюжет. Най-голямата трудност беше да се превърне повествованието в конфликт и действие. Всичките ви бележки в това отношение са вярни, но е трудно. В цялата първа част той повествува, въвежда героите, те са точно както картинна галерия. Ние нямаме време да ги представим докрай. В картината в кръчмата той ни разкрива всички се-

ляни, завъртява около конфликта Гърдьо и водача на въстанието.

Исках да остана вярна и на автора, който казва, че няма смисъл само за любов да се говори. Картината от кръчмата съм взела като решение от "Жътварят", където описва повече.

Благодаря за изказванията, които ще ми помогнат да преценя и преосмисля и своите позиции и да докажа къде съм права. Но не може тази пиеса да не прозвучи и социално, и исторически, на фона на Септемврийското въстание, където и да е то. През него преминават тези чудесни двама млади хора, които загиват, и Манолаки, който съзнава, че си отива, че няма вече чифлици. А когато Галчев говори за задругата той се приближава до кооперативното стопанство. Той говори как иска да събере хората, земята им – утопия, но все пак се доближава по свой начин. Това е друг Йовков, когото не познаваме.

Благодаря на Режисьорската колегия, която дойде в напреднал етап и ми дадоха сигнали накъде да вървя. Постановката расте много бързо, има време. А и колегите днес не бяха с нормалното си самочувствие. Използвам Съвета да благодаря на актьорите за изключителния героизъм, който проявяват по време на репетиции, прекланям се пред пруда им. Понякога репетираха и болни. Мисля, че тепърва ще се освобождават от напрежението.

Персоналът не е много квалифициран и станаха грешки. В осветлението също има какво да се оправя. Организацията на постановката е много трудна и сложна. Днес за първи път не спряхме поради технически трудности.

Мисля, че ще се постигнат успехи и с отделните изпълнители. Имам притеснения за Борис и Бочков. Но всички вървят изключително бързо. Има достатъчно репетиции и представления преди премиерата.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Народният театър изпълни един свой дълг към паметта на проф. Филипков, като поставим на наша сцена драматизацията му "Чифликът край границата". А и това произведение влезаше в репертоара ни. Включихме го като едно голямо произведение на българската литература, което трябва да види живот и на сцената на Народния театър. Изпълнихме и своя дълг към Йордан Йовков.

Задачата беше много трудна поради голямата сложност и на сценографията. Надежда Сейкова имаше опит от постановката си в Толбухин и трябва да подчертая нейната организация и работа върху произведението, както и участието на целия екип, който не през цялото време беше еднакво мобилизиран, единен и дисциплиниран, но в решителния момент трябва да даде показателство за своите високи професионални и творчески качества и да завърши едно представление, достойно за всички нас, за автора, драматизатора и за театъра.

Казаха се много важни неща, но основното е съгъстяване на темпоритъма на действието, няма да се спирам на детайлите. Представлението се нуждае намаляване на времетраенето с 15 - 20 минути, за да се получи темпоритъм.

Не се съмнявам, че актьорите ще успеят в рамките на своите възможности и останалото време да се справят със задачите си.

Накрая искам да изкажа свое лично мнение, че "Чифликът край границата" не е роман за Септемврийското въстание, както например е "Иван Кондарев", ^{от които} ~~и които от последните гнеса~~ може да се направи любовна история и революцията да отиде на заден план, докато от този на Йовков Септемврийското въстание не може да се изтъкне на преден план. Това е роман за красотата, за обаянието

на българската жена Нона. Това е роман за Нона и Галчев.

От друга страна са сблъсъците, които са свързани с разпадането на чифлиците и борбата за земя, които не са класови, а социални борби за земя. И вече друга тема, която не е близка на Йовков, присъствува темата за Септемврийското въстание, която е темата за класовата борба. В този смисъл, ако искам да видя едно представление за Септемврийското въстание ще отида да видя "Иван Кондарев", а от "Чифликът край границата" очаквам да видя Нона, Галчев, Манолаки, но преди всичко красивата драматична и трагична любов. В този смисъл бих искал др. Сейкова да съсредоточи вниманието си върху Виолета Гиндева, Константин Цанев, Йосиф на Михаил Петров, Манолаки – разпадането на семейството, чийто представител е Манолаки. В този аспект сцените, които са свързани с осъзнатата класова борба, трябва да бъдат леко туширани и да не ни напомнят за "Иван Кондарев". Йовков не е от остриите социални писатели, както Един Пелин. И зрителят ще дойде в нашия театър да види една пиеса на Йовков, да види Нона, тази страстна и драматична любов, разпадането на семейството. Ние трябва да се придържаме към същността на писателя и същността на произведението.

Пожелавам на всички участници в пиесата "На добър час"!

/Край 15 ч и 45 минути/

Стенографф:

/Р. Райчев/

ДИРЕКТОР:

/Д. Фучеджиев/